

Okul Sanayi Ortaklaşa (Osanor) Eğitimi: Öğrencilerin İşyerlerinde Çalışması

Doç. Dr. İlhan AKHUN*

Okul Sanayi Ortaklaşa (OSANOR) Eğitimi Projesi Milli Eğitim Bakanlığı ile Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Araştırmaları Merkezinin ortaklaşa yürüttükleri bir çalışmadır. Proje Eğitim Fakültesi, öğretim üyeleri Prof. Dr. Hıfzı Doğan ve Doç. Dr. İlhan Akhun tarafından yürütülmekte ve Eylül 1978 ayından itibaren Adana, Bursa, İstanbul ve İzmir illerinden deneme okulu olarak seçilen birer endüstri meslek lisesinde uygulanmaktadır. Bu okullar Adana Endüstri Meslek Lisesi, Bursa Tophane Endüstri Meslek Lisesi, İstanbul Kartal Endüstri Meslek Lisesi ve İzmir Mithat Paşa Endüstri Meslek Lisesidir.

İki yıla yakın bir süredir uygulanmakta olan OSANOR Eğitimi Projesinin temel amacı, ülkemizin gereksinim duyduğu becerili insan gücünün, bireylerinin ilgi ve yeteneklerini de gözönüne alarak, yetiştirilmesini sağlamak için okul ve sanayinin ortaklaşa çalışabileceği bir sistemi geliştirmektir. Bu temel amacın doğrultusunda proje Okul-Sanayi ve Meslek Kurullarını oluşturma; öğrencilere meslekleri tanıtmak, onların meslek seçmelerine yardımcı olma; Endüstri Meslek Liselerine öğrenci seçme ve onları mesleklere ayırma; öğrencileri işyerlerine gönderme, mezunları işe yerleştirme ve izleme; Endüstri Meslek Liselerinin ders programlarının geliştirilmesi; ders geçme ve kredi düzeninin uygulanması; parasal kaynakların oluşturulması; yönetmelik ve mevzuat değişikliği gibi konularda çalışmalar yapmış ve yapmaktadır.

Bu yazıda, OSANOR Eğitimi Projesinin bir boyutu olan, Endüstri Meslek Liselerinin son sınıfında okuyan öğrencilerin atelye çalışmalarını sanayide gerçek üretim koşulları içinde yapmaları ile ilgili uygulama ele alınacaktır.

Endüstri Meslek Liseleri ile yüksek dereceli öğretim kurumlarında mühendis ve diğer teknik elemanların yaz stajlarını bu uygu-

*Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

lamadan ayırt etmek gerekir. Esasen OSANOR Eğitim Projesinin uygulandığı dört ilimizde öğretim yılı içinde öğrencileri işyerlerine yerleştirirken, ortaya çıkan önemli bir sorun, bazı işyerlerinde önceki yıllardaki yaz stajlarının bıraktığı olumsuz izlenimleri gidermek olmuştur. Kamu sektöründe yaz aylarında stajlarını yapan öğrenciler, okulları tarafından denetimsiz bırakıldığı ya da denetim yetersiz olduğu için, bu durum birçok işyerlerinde sorun yaratmış ve işyerleri atelye ve laboratuvarlarına stajyer öğrenci almaz olmuşlardır.

Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin atelye çalışmalarını gerçek üretim koşulları içinde ve sanayinin işbirliği ile yapmaları OSANOR Eğitimi Projesi ile ortaya çıkan yeni bir uygulama değildir. Önceleri Karabük ve Kırıkkale iş okullarında, daha sonraları Karadeniz Ereğlisi, Konya Seydişehir, Nazilli ve Adana'da bulunan Endüstri Meslek Liseleri yerel endüstriler ile işbirliği yaparak bu yönde ilk adımları atmıştır.

Önceleri yoğunlaştırılmış eğitim, bloklaştırılmış eğitim ve benzeri adlarla bilinen bu tür çalışmalar, OSANOR Eğitiminde kurumsallaştırılmaya çalışılmış ve sistemleştirilmiştir.

Önceki yıllarda, proje kapsamına giren okullardan Bursa Topkane Endüstri Meslek Lisesi'nde başarı ile yürütülen bu uygulamada, Endüstri Meslek Lisesinin son sınıfında okuyan öğrenciler bir dönem yalnız ders görmekte, diğer dönemde ise işyerlerine gönderilmektedir. Öğrenciler iki gruba ayrılmakta, bir grup okulda ders görürken, diğer grup işyerlerinde çalışmaktadır İkinci dönemde, okuldakiler işyerlerine gider, işyerindekiler de okula dönerler. İşyerleri okul atelyelerinin bir uzantısı olarak düşünülmekte ve öğrenciler işyerlerinde okul-sanayi koordinatörleri, atelye şefleri ve diğer ilgililer tarafından denetlenmekte ve izlenmekte; ve ayrıca çalışmaları işyerlerindeki sorumluların işbirliği ile değerlendirilmektedir. Dengeli bir çalışma ve öğrencilik yaşamından tamamen kopmamak için, işyerlerinde çalışan öğrenciler haftanın bir yarım ya da tam günü okula dönmekte, teknik resim ve teknoloji gibi meslek derslerini almaktadır.

Genel olarak öğrenciler bir dönem (14 hafta) işyerlerinde çalışmakla birlikte, bu uygulama İzmir Mithat Paşa Endüstri Meslek Lisesi'nde yedişer haftalık bölümler biçiminde yürütülmektedir.

Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin atelye çalışmalarını gerçek üretim koşulları içinde yapmalarının çeşitli gruplara sağladığı faydalar aşağıdaki gibi özetlenebilir :

Öğrenci :

- Teori ile pratiği bütünleştirir.
- Mesleki becerilerini gerçek üretim koşulları içinde geliştirir.
- İş bulma olanağını artırır.
- Mezuniyetten sonra işe uyumu kolaylaştırır.
- Öğrenirken gelir sağlar.
- Kendine güveni artırır.
- Olumlu çalışma alışkanlıkları geliştirir.
- Sorumluluk duygusunu artırır.
- İşbirliği içinde ve ekip halinde çalışmayı kuvvetlendirir.
- İş güvenliği kurallarına gerçek koşullar içinde uymayı öğrenir.

Okul :

- Yürüttüğü mesleki eğitimin daha gerçekçi ve verimli olmasını sağlar.
- Endüstrideki teknolojik yenilikleri ve gelişmeleri yakından izler ve gerekli önlemleri alır.
- Eğitim programlarını endüstrinin gereksinimlerine göre yeniler ve geliştirir.
- Endüstri, okulun laboratuvarı olur ve endüstrideki yetişkin elemanlar da okulun eğitimine katkıda bulunurlar.
- Ekonomik kavramlara uyularak öğretim yapılmasını geliştirir.
- Endüstrideki araç, gereç ve insangücünden yararlanarak eğitim yapılan meslek dallarının sayısını artırır ve kalitesini geliştirir.

Endüstri :

- Daha sonra tam zamanlı olarak işe alacağı becerili elemanları önceden denemiş olur.
- İşyeri koşullarını bilen ve işe kolayca uyum yapabilecek elemanlar eğitileceğinden intibak eğitiminin süresi kısalmış ve masrafları azalmış olur.

- İşçi devri azalmış olur.
- İşyerinde çalışan elemanların eğitimleri, okul ile işbirliği yapılmak suretiyle daha planlı olarak yürütülür ve işyerinin eğitim yükü azaltılmış olur.
- Eğitim programları hazırlanırken endüstrinin gereksinimleri yansıtılır.
- Ülkenin ve işyerinin gereksinim duyduğu becerili elemanların eğitiminde katkıda bulunmaktan gurur duyar.

Çevre :

- Topluma, ekonomik yönden kendi kendine yeterli elemanlar kazandırılır.
- Topluma, mesleklerin birey ve toplum yaşamındaki yer ve önemi kovrayan bireyler yetiştirir.
- Toplumda meslek eğitime ilişkin olarak olumlu tavırların yaygınlaşmasına yardım eder.
- Öğrenci para kazandığından veli üzerindeki masraflar hafiflemiş olur.

Başlangıçta, OSANOR Eğitim Projesinin uygulandığı dört okuldan, Bursa Tophane Endüstri Meslek Lisesi dışında kalan diğer üç okulun yöneticilerine, öğretmen ve öğrencilerine, öğrenci velilerine ve işverenlere göre yeni olan bu uygulama, bazı meslek dallarında az sayıdaki öğrenci ile başlamıştır. Zamanla okul yetkilileri deneyimler kazandıkça, öğrenci gönderilen meslek dallarının ve işyerlerinin sayısı artmış ve bu mesleklerde daha çok öğrenci, atelye çalışmalarını yapmak üzere işyerlerine gönderilmiştir. Öğrenci olayları ve anarşik ortam nedeniyle, ilk zamanlar öğrencileri işyerlerine kuşku ve tereddüt ile isteksiz olarak alan işverenler, bu tür çalışmaların okul yetkilileri tarafından ciddi ve sürekli olarak izlendiğini görerek bu kuşku ve tereddütlerini zamanla ortadan kaldırmışlar ve daha çok öğrenci almak için okul müdürlüklerine başvurmuşlardır. Diğer yanda, okul yöneticileri, işyerlerinden gelen bu istekleri karşılayamaz olmuşlar ve daha önce rica ve kişisel ilişkiler sonucu öğrenci gönderdikleri işyerlerinden bazılarına, işyeri seçimindeki ölçütleri gözönüne alarak, sonraları öğrenci vermemişlerdir.

Uygulama süresince işyerinin huzurunu bozabilecek öğrenciler ve öğrenci davranışları da olmamış değildir. Ancak bu tür öğrenciler, işyerinin isteği ile okul tarafından hemen okula geri çekilmiştir.

Okul Sanayi Ortaklaşa (OSANOR) Eğitiminde en önemli şey **ortaklık** kavramıdır. OSANOR eğitimi, birçok kişi ve grupların işbirliğini ve ortaklığını gerektirir. Bu ortaklıkla ilgisi bulunan herkesin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerekir. Bu tür uygulama, tarafından üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi oranında başarılı olur. OSANOR Eğitimi oluşturulan taraflara düşen bazı önemli sorumluluklar aşağıdaki gibi özetlenebilir :

Okul Yöneticisi :

- Okul-sanayi koordinatörünü seçer.
- Danışma kurullarını oluşturur ve onlara işlerlik sağlar.
- Eğitim programlarında ve okulun işleyişinde gerekli değişiklikleri yapabilecek şekilde okulu yetkili kılar.
- Endüstri ile gerekli temsilcileri sağlar.
- OSANOR eğitimini ilgililere duyurur ve tanıtır.

Öğrenci :

- OSANOR eğitiminin amaçlarını anlar ve işbirliği yapar.
- Kendisine düşen tüm görevleri isteyerek yerine getirir.
- İşyerinin tüm kurallarına uyar.
- İşyerinde yapılan uygulama ile okuldaki teorik çalışmaları başarı ile sürdürür.

Veli :

- Öğrenciyi koordinatör ve işverenle işbirliği yapmaya teşvik eder.
- Öğrencinin, işyerine ve okula düzenli olarak devamını sağlar.
- Öğrencinin işyerindeki uygulamadan ve okuldaki öğretimden mümkün olduğu kadar çok yararlanması için gerekli olanakları sağlar.

İşveren :

- Çalışma mevzuatının gerekli kıldığı önlemleri alır.
- Öğrencinin mümkün olduğu kadar çok ve değişik işlerde çalışmasını sağlar.
- Öğrencinin gelişmesi ile ilgili olarak koordinatörle işbirliği yapar.
- Disipline ilişkin konularda koordinatörle işbirliği yapar.

- Koordinatörle beraber çalışarak öğrencinin eğitim programını hazırlar.
- İşyerindeki maddi ve insan kaynaklarından program geliştirme ve öğretim amaçları ile yararlanılmasına olanak sağlar.

OSANOR Eğitiminin uygulandığı okullardaki öğrencilerin işyerlerinde yapacakları atelye çalışmalarının düzenli ve sistemli bir biçimde yürütülmesini sağlamak amacı ile bir dizi form hazırlanmış, hazırlanan bu formlar uygulanmış ve daha sonra yapılan çalışmalarda geliştirilmiştir. Otuz dolaylarında olan bu formlar, yoğunlaştırılmış eğitim yapan diğer Endüstri Meslek Liselerine de gönderilmiştir.

Formlar işyeri seçimi, işyerine öğrenci gönderilmesi, gönderilen öğrencinin devamının izlenmesi ve çalışmalarının değerlendirilmesi gibi etkinlikleri bir temele oturtmakta ve tüm okullarda ortak bir uygulamaya olanak vermektedir.

Öğrencinin çalışacağı işyerinin seçiminde; gelişme olanağı, işyerinin proje amacına uygunluğu, işyerinde yapılan iş ve işlemlerin çeşitliliği, işyerinin projeye karşı ilgisi ve işbirliği yapma isteği, işyerine ulaşım kolaylığı, öğrenciye ücret ödeme olanağı, öğrenciye sağlanacak sosyal olanaklar ve benzeri ölçütler kullanılmaktadır. Böylece aranılan ölçütlere sahip olmayan ya da yeterli olmayan işyerlerine, isteseler bile, öğrenci verilmemektedir.

Öğrencilerin işyerlerinde yaptıkları atelye çalışmalarını daha sonraki dönem ve yıllarda geliştirmek amacıyla öğrencilere, öğretmenlere, velilere ve işverenlere her uygulama döneminin sonunda verilen anketlerde ortaya konulan görüşler, okul yetkililerine önemli ipuçları vermektedir.

Anket sonuçları öğrenci, öğretmen, veli ve işyerlerinin bu tür uygulamadan memnun olduklarını ve uygulamanın sürdürülmesi ve diğer okullara da yaygınlaştırılması eğilimini ortaya koymaktadır.

Uygulamada ortaya çıkan iki önemli sorun sigorta ve ücret olmuştur. İlike olarak öğrencileri sigorta ettirmeyen işyerlerine öğrenci verilmemektedir. Bir kısım işyerleri, öğrencilere asgari ücret ödemekte ve sosyal sigortalı olarak çalıştırmaktadır. Bu tür öğrencilerin erken yaşlarda Sosyal Sigortadan emekli olmaları olanaklı olabilecektir. Öğrencileri Sosyal Sigortalar kapsamında çalıştırmayan işyerleri, bunları iş kazalarına karşı topluca sigorta ettirmektedir. Ücret, bu tür uygulamada en çok istismar edilen bir konudur. Öğrencilere işverenin ödediği ücret il'den il'e ve aynı ilde bir işyerinden diğer işyerine

değişmiştir. Okul yetkilileri öğrencilere ödenen bu ücretlerdeki farklılaşmayı en aza indirmek için büyük çaba göstermektedirler. Ancak ücretin her zaman bir sorun olmadığı da görülmüştür. Çünkü bu tür uygulamada önemli olan şey, öğrencinin okulda öğrendikleri bilgileri ve kazandığı mesleki becerileri, gerçek üretim koşulları içinde geliştirmesidir. Nitekim, mevzuat yönünden kendilerine hiçbir ücret ödemeyen bazı kamu işyerlerine, öğrenciler isteyerek gitmişler ve diğer öğrenci arkadaşlarının da kendilerinden sonra bu işyerlerine gönderilmesini önermişlerdir.

Bugüne dek OSANOR Eğitiminin yapıldığı dört Endüstri Meslek Lisesinde bulunan çeşitli meslek dallarından 2 000'den fazla öğrenci, bu tür uygulamadan geçmiştir. Bu öğrencilerin bir kısmı geçen öğretim yılında mezun olmuşlar, diğerleri de bu öğretim yılında mezun olacaklardır. Mezunların bir kısmı daha önce çalıştıkları işyerlerinde işe girmişlerdir. Önceleri, iş aramak için işyerlerine başvurma cesaretini kendilerinde bulamayan mezunlar, işyerlerinde çalışmalarını sonucunda, bu cesareti kendilerinde bulabilmişlerdir.

1978-1979 öğretim yılında proje kapsamına giren okulların ikinci sınıflarında okuyan öğrencilerden doğrudan geçen ya da bir dersten bütünlüme kalan öğrencilerin, 1979-1980 öğretim yılında yapacakları atelye çalışmalarını yaz aylarında işyerlerinde yapmaları sağlanmıştır. Böylece, bu öğrenciler, üçüncü sınıfın atelye çalışmalarını daha önce yapmış olduklarından, 1979-1980 öğretim yılının birinci döneminde de üçüncü sınıfın diğer derslerini görmüşler ve bir dönem önce, geçen Ocak ayının sonunda Endüstri Meslek Lisesinden mezun olmuşlardır. Adana Endüstri Meslek Lisesi ile İstanbul Kartal Endüstri Meslek Lisesinden çeşitli meslek dallarındaki 200'den fazla öğrenci, 1979-1980 öğretim yılında yapmaları gereken atelye çalışmalarını, geçtiğimiz yaz aylarında işyerlerinde yapmak suretiyle, bir dönem önce mezun olmuşlardır. Bu öğrencilerin, normal olarak, okullarını en erken Haziran 1980'de bitirmeleri gerekirken, öğrenciler geçtiğimiz Ocak ayında mezun olmuşlardır. Böylece Türkiye'de ilk kez üç yıllık bir meslek lisesi iki buçuk yılda bitirilmiştir. Önümüzdeki yıllarda, öğrencilerimiz, iki yaz dönemine devam etmek suretiyle, okullarını üç yıl yerine iki yılda bitirebileceklerdir.

Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin atelye çalışmalarını gerçek üretim koşulları içinde yapmaları ile ilgili bu tür uygulamaların ülkemiz için geç kalınmış bir uygulama olduğunu pek çok işverenimiz açıkça ileri sürmüş ve uygulamanın daha çok okul ve işyerine yaygınlaştırılmasını ve daha çok öğrenciyi kapsamasını önermiştir.